

Szarvasmarha

A szarvasmarha (*Bos primigenius* vagy *Bos taurus*) párosujjú patás állat, kérődző. Házasított alakja a házi szarvasmarha vagy házimarha, amely a ma már kihalt őstuloktól (*Bos primigenius primigenius* és *Bos primigenius namadicus*) származik. Növényevő. A házi szarvasmarhák genetikai állományuk alapján két alfajba sorolhatók, az Ázsia nagy területén elterjedt úgynevezett „brahman” típusnak vagy zebunak vállpúpjuk van (*Bos primigenius indicus*), míg a világ többi részén a púp nélküli közönséges szarvasmarha (*Bos primigenius taurus*) a megszokott. A házi szarvasmarhát korábban az őstuloktól eltérő külön fajnak tartották (*Bos taurus*).

Elnevezései

- **Szopós borjú:** születéstől az elválasztásig (nőivarú 3, hímivarú 4 hónapos koráig)
- **Választott borjú:** az elválasztástól fél éves korig
- **Növendék:** 7 hónapos kortól a tenyésztésbe vételig
- **Üsző:** a nőivarú marha az első ellésig, kortól függetlenül
- **Szűz üsző:** ivarérett üsző az első feledtetésig
- **Előhasi üsző:** első vemhes üsző
- **Előhasi tehén:** tehén a második borja megszületése előtt
- **Bika:** kortól függetlenül a hímivarú egyed
- **Tinó:** ivartalanított növendékbika
- **Borjúfogas tinó:** 2-3 éves tinó a szegletfog kiváltása előtt
- **Ökör:** 4 évesnél idősebb ivartalanított bika (függetlenül az ivartalanítási kortól)
- **Göboly vagy söre:** hizlálásra fogott, vagy kihízott szarvasmarha (kortól és nemtől függetlenül)
- **Csuvas:** hízóökor

Szarvasmarha

Közönséges szarvasmarha (*Bos primigenius taurus*)

Rendszertani besorolás

Ország:	Állatok (<i>Animalia</i>)
Törzs:	Gerinchúrosok (<i>Chordata</i>)
Altörzs:	Gerincesek (<i>Vertebrata</i>)
Főosztály:	Négy lábúak (<i>Tetrapoda</i>)
Osztály:	Emlősök (<i>Mammalia</i>)
Alosztály:	Eleven szülő emlősök (<i>Theria</i>)
Csoport:	Eutheria
Alosztályág:	Méhlepényesek (<i>Placentalia</i>)
Öregfend:	<i>Laurasiatheria</i>
Csoport:	<i>Cetartiodactyla</i>
Rend:	Párosujjú patások (<i>Artiodactyla</i>)
Alrend:	Kérődzők (<i>Ruminantia</i>)
Alrendág:	<i>Pecora</i>
Család:	Tülkösszarvúak (<i>Bovidae</i>)
Alcsalád:	Tulokformák (<i>Bovinae</i>)
Nemzetség:	Tulkok (<i>Bovini</i>)
Nem:	<i>Bos</i>
Faj:	<i>Bos primigenius</i>

Tudományos név

Bos primigenius

Fő típusai

A szarvasmarha két ma élő alaptípusa a közönséges szarvasmarha és a zebu. A kettőt az őstulok két különböző változatából házasították (*Bos primigenius primigenius* és *Bos primigenius namadicus*), amelyek a legfrissebb kutatási eredmények alapján mintegy 250 000 éve váltak el egymástól. A zebu főleg Dél- és Kelet-Ázsiában terjedt el.

Küllem, illetve hasznosítás alapján is két típust különböztetünk meg. Az első a zömökebb, tömörebb hús- és igásmarha, a másik a könnyedebb, elegánsabb tejelő fajták típusa.

Hasznosítása

Ugyan a szarvasmarhát leginkább tej- és hústermelésre használják, a gépesítés előtt jelentős volt az aránya az igavonásban is, ezenkívül felhasználják a túlkét, valamint a bőrt is.

A Newcastle-i Egyetem munkatársai 516 tejtermelő megkérdezése nyomán kimutatták, hogy a tehén több tejet ad, ha a gazdája a nevén szólítja, mint ha csupán a csorda részeként kezelnék.

Betegségek

A szarvasmarha egyik legújabb és legismertebb betegsége a BSE (Bovine Spongiform Encephalopathia, vagyis szivacsos agyvelőelfajulás), más néven kergemarha-kór. Valószínűsíthetően kapcsolatban áll a kiskérődzók surlókórával (scrapie) és az embereknél előforduló Kreuzfeld-Jakob kórral. Prionok okozzák.

Egyéb fontos fertőző betegségek:

- tuberkulózis
- száj- és körömfájás (a páros ujjú patásoknál fordul elő)
- paratuberkulózis (a legfrissebb kutatások szerint a pasztörözést is túléli)

2008-ban megjelent Magyarországon is a kéknyelv betegség.

Legfontosabb fajták

Magyar fajták

- Magyar tarka szarvasmarha
- Magyar szürke szarvasmarha

Jellegzetes, nagy szarvval, ezüstszürke, a szem, mar, lábtövek sötétek, a borjak viszont narancsszínűen jönnek a világra, amit szaknyelven *pirók* színnek neveznek.

Ezt a szőrzetszínt koruk előrehaladtával – az egyed fejlettségétől és a takarmány minőségétől függően – fokozatosan elveszítik, és teljesen kiszürkülnek, mire elérik a 2-6 hónapos kort.

Tejhasznú fajták

- Holstein-fríz
- Jersey
- Ayrshire
- Magyar tarka

Húsfajták

- Limousine
- Charolais
- Aberdeen angus

- Hereford marha
- Blonde d'Aquitaine
- Fehér-kék belga
- Texasi hosszúszarvú marha
- Magyar tarka
- Hanu

Kettős hasznosításúak

- Szimentáli
A szimentáli kitenyésztését a 18. század vége felé a svájci Alpokban kezdték. Erélyes növekedése, jelentős tejtermelése, kiváló ellenállóképessége miatt az egész világon elterjedt. Színe szabálytalan, különböző árnyalatú, piros-, illetve sárga-tarka.
Marmagassága 138–142 cm. A tehén 650–750, a bika 1100–1300 kg. Tejtermelése 4500–5000 liter/év. Húsa napi 1,2-1,3 kilogrammal gyarapodhat.
- Pinzgau
- Lapály marhák

Szimentáli tehén és borja